

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Evankeliumi kuuluu kaikille

Kolme viitotun puheen käännöstä jumalanpalveluksen kaavan
teksteistä

Elina Taanila

Viittomakielentulkin ko. (240 op)

04/ 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Elina Taanila	Sivumäärä 25 ja 5 liitesivua
Työn nimi Evankeliumi kuuluu kaikille. Kolme viitotun puheen käännöstä jumalanpalveluksen kaavan teksteistä.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kirkkohallituksen Jumalanpalvelus ja yhteiskunta yksikkö ja Riitta Kuusi	
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kääntää kolme jumalanpalveluksen kaavan tekstiä viitotulle puheelle ja tukiviittomille. Näiden käännösten avulla viitottua puhetta käyttävät ja viitotun puheen kanssa työskentelevät pääsevät paremmin osalliseksi kirkon toimintaa. Käännettävät tekstit tulivat Kirkkohallitukselta ja nämä tekstit ovat: Herra armaha, Kunnia ja ehtoollisvuorolaulu.</p> <p>Idea opinnäytetyöhön tuli työn tilaajalta Riitta Kuuselta Kirkkohallituksesta. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi materiaalia Suomen evankelisluterilaisen kirkon internetsivulle, jossa käännökset ovat kaikkien nähtävillä. Viitotun puheen käännöksiä on olemassa erittäin vähän ja vielä vähemmän on olemassa viitotun puheen käännöksiä kirkollisista teksteistä. Työni on tärkeä viittomakielialalle, sillä huonokuuloisten määrä kasvaa jatkuvasti. Opinnäytetyöni on tilattu työelämän tarpeisiin.</p> <p>Opinnäytetyön käännösprosessin aikana havainnoin, millaisia viitotun puheen käännösratkaisuja tein käännöksissäni. Havainnoinnin avulla selvisi, että valintoja ei voida tehdä suoranaisesti viitotun puheen suositusten mukaisesti. Valintoihin vaikuttivat kohderyhmä, sekä käännösten tarkoitusperä.</p>	
Asiasanat Viitottu puhe, käännökset, evankelis-luterilainen kirkko	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Elina Taanila	Number of Pages 25
Title Gospel belongs to everyone. Three texts of Evangelical Lutheran Church of Finland.	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen	
Subscriber and/or Mentor Riitta Kuusi from Office of the Church Council	
Abstract <p>The target of this functional thesis was to translate three texts of Evangelical Lutheran Church of Finland in to support signs and signed speech. With these translations, those who use or are working with signed speech are able to take part in church events. The idea for this thesis came from the subscriber, Riitta Kuusi from Office of the Church Council. The texts are Herra armahda, Kunnia, and ehtoollisvuorolaulu (service texts from Finnish Evangelical Lutheran Church service.)</p> <p>The purpose of this thesis was to create videos on the Evangelical Lutheran Church of Finland website. There are only a few translations on signed speech and even less translations of church texts. My thesis is important to sign language field because the number of hard of hearing increases continuously. This thesis is ordered by working life.</p> <p>During the translation process in this thesis I was observing what kind of solutions I made in my translations. With the observation, I found out that translations could not be made using the references of signed speech. The target group and purpose of translations defined the chosen signs.</p>	
Keywords Signed speech, translations, Evangelical Lutheran Church	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VIITOTTU PUHE JA VIITOTUN PUHEEN KÄYTTÄJÄT	7
2.1 Viitottu puhe	7
2.2 Huonokuuloiset	9
2.3 Kuuroutuneet	10
3 KÄÄNTÄMINEN	11
3.1 Hengelliset käännökset	12
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	13
5 KÄÄNNÖSPROSESSI	14
6 TULOKSET	16
6.1 Viittomavalinnat käännöksissä	16
6.2 Kuvauspäivä Helsingissä	18
6.3 Paikantaminen käännöksissä	19
7 POHDINTA	21
LÄHTEET	23
LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Humanistiselle ammattikorkeakoululle tuli tilaus Kirkkohallituksen Jumalanpalvelus ja yhteiskunta yksiköstä koskien jumalanpalveluksen kaavan tekstien kääntämisestä viitotulle puheelle ja tukiviittomille. Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön ja kyseinen aihe kiinnosti minua kovasti. Minua motivoi erityisesti se, että käännöksille on aito tarve, sillä kirkollisia tekstejä on käännetty erittäin vähän viitotulle puheelle. Työelämäohjaajana opinnäytetyölleni toimi Riitta Kuusi kirkkohallituksesta.

”Evankeliumi kuuluu kaikille. Jokaisen on saatava evankeliumi omalla kielellään.” (Rantala & Kuusi 2008, 69.) Työni tavoitteena on tuottaa kolme käännöstä jumalanpalveluksen kaavasta viitotulla puheella, sekä tukiviittomilla. Nämä tekstit ovat Herra armahda, Kunnia ja ehtoollisvuorolaulu. Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa syvennyn pelkästään viitottuun puheeseen ja sitä koskeviin käännösongelmiin. Pohdin käännösongelmiani suhteessa viitotun puheen suosituksiin. Käännökset tulevat julkisesti näkyville Suomen evankelis-luterilaisen kirkon internetsivuille (www.sakasti.evl.fi). Työni avulla pyrin tuomaan jumalanpalveluksen tekstejä viitottua puhetta ja tukiviittomia käyttävien henkilöiden käyttöön. Suomessa on noin 750 000 ihmistä, joilla on jonkinasteinen kuulon alenema (Kuuloliitto ry, 2009a). Käännösten avulla nämä ihmiset pääsevät paremmin osalliseksi kirkon toiminnasta. Käännöksistäni hyötyvät myös tulkit, sekä henkilöt, jotka työskentelevät huonokuuloisten ja kuuroutuneiden kanssa.

Työni kirjallisessa osassa tuon esille tietoa viitotusta puheesta ja sen käyttäjäryhmistä. Kerron tietoperustan avulla kääntämisestä ja käännöksen tekemisestä. Tuon esille pohdintoja omista käännöksistäni, sekä pohdin millaisia käännösongelmia kohtasin matkan varrella. Etsin vastausta tutkimuskysymykseeni, joka on:

1. Minkälaisiin viitotun puheen käännösratkaisuihin uskonnollisten tekstien käännöksissä voi päätyä?

”Kaikilla seurakuntalaisilla on oikeus kokea olevansa osa seurakuntaa ja osallistua haluamallaan tavalla sen toimintaan. Saavutettavuus, osallisuus, yhdenvertaisuus ja esteettömyys mahdollistavat erilaisten ihmisten täysivaltaisen seurakuntalaisuuden. Sokeus tai kuurous on ihmisen ominaisuus siinä kuin hiusten tai silmien väri. Jotta täysivaltainen osallisuus toteutuisi, seurakunta huolehtii saavutettavuudesta ja esteettömyydestä toiminnassaan.” (Kirkkohallitus 2016).

Kirkko elää nopeasti muuttuvan maailman keskellä, jonka takia toimintaympäristön muutokset tulee tuntea. Muutoksista huolimatta kirkon tulee pysyä uskollisena omalle tehtävälle. Kirkossa ihmiset voivat kohdata toinen toisensa. Kirkon yhteydessä ihminen kohtaa sekä Jumalan että lähimmäisensä. Meidän kirkko on suunnattu kirkon jokaiselle jäsenelle, sillä me yhdessä olemme kirkko. Meidän Kirkko – strategia perustuu kuuteen suuntaviivaan: Hengellisen elämän vahvistumiseen, Heikoimmista huolehtimiseen, Kirkon jäsenyyden vahvistamiseen, Viestin viemiseen, Rakenteet toiminnan tukena ja Kirkon uudistumisen jatkumiseen. (Kirkkohallitus 2014, 4-9.) Opinnäytetyöni on osa saavu – Kirkon saavutettavuusohjelmaan kuuluvaa materiaalityöntä. Toivon opinnäytetyöni lisäävän yhdenvertaisuutta ja huonokuuloisten ihmisten mahdollisuutta kirkolliseen osallisuuteen.

2 VIITOTTU PUHE JA VIITOTUN PUHEEN KÄYTTÄJÄT

Tässä luvussa esittelen, mitä viitottu puhe on ja ketkä sitä käyttävät. Kaikki ihmiset kommunikoivat jollakin tavalla, vaikka keinot vaihtelevat (Huuhtanen 2014, 12). Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, jota käyttävät huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutteen käyttäjät (Laurén 2006, 200–201). Sisäkorvaistute on sähköinen kuulokoje, joka asennetaan leikkauksella. Sisäkorvaistutteen hyötyvät kuuroutuneet, vaikeasti ja erittäin vaikeasti kuulovammaiset henkilöt. Tavallinen kuulokoje ei tarjoa riittävää apua sisäkorvaistutteen käyttäjille. Istute mahdollistaa puheella kommunikoinnin kuulonvaraisesti, vaikka sillä ei pystytä saavuttamaan normaalia kuuloa. (Kuuloavain 2015.) Luvussa 2.1 kerron viitotusta puheesta ja luvuissa 2.2 - 2.4 kerron tarkemmin asiakasryhmistä.

2.1 Viitottu puhe

Viitottu puhe on kommunikointimenetelmä, jota viitotaan suomen kielen sanajärjestyksen mukaisesti. Viitottu puhe perustuu puhuttuun kieleen ja sen rakenteisiin. Viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli, vaan se tukee huuliolukua. Viitottaessa puhutun kielen sanat voidaan lausua ääneen, tai ne voidaan artikuloida pelkästään äänettömästi huuliolla. (Kuuloliitto ry, 2009c.) Viitottu puhe perustuu puheeseen, jonka takia siitä käytettiin aiemmin nimitystä viitottu suomi. Viitottu puhe-nimitys kertoo paremmin yhteydestä puhuttuun kieleen. (Härmä & Pelkonen 1992.) Viittomakielen viittomia käytetään viitotussa puheessa (Takala 2005, 215). Viittomat selkeyttävät ja tukevat huulitalukua. (Härmä & Pelkonen 1992; Lappi & Malm 2014, 47.) Vaikka viitottu puhe tuotetaan suomen kielen sanajärjestyksen mukaisesti, ei kaikkia sanoja viitota. Huuliossa näkyy suomen kieli ja vain ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan. (Lauren 2006, 220). Viitotussa puheessa ei viitota esimerkiksi sanoja että, ja, sillä, kun. Viitotun puheen avulla kuuroutunut tai

huonokuuloinen henkilö voi saada selvää puhutusta kielestä (Härmä & Pelkonen 1992).

Useimmat viitotun puheen käyttäjät turvautuvat enemmän huulitalukuun kuin pelkkiin viittomiin, joten tärkeintä on käyttää selkeää huuliota, sekä tuottaa sanat selkeästi loppupäätteineen. Rauhallinen viittomisvauhti, sekä selkeä viittomien tuottaminen helpottavat viestin vastaanottamista. (Laurén 2006, 215–216.) Huuliolukua on helpompi seurata muun muassa, kun puhuja käyttää tavallisia, mutta selkeitä suun liikkeitä, puhenopeus on normaali, käsiteltävä asia on ennestään tuttu, lauseet eivät ole hirveän pitkiä, valaistus on riittävä ja puhujan, sekä viestin vastaanottajan välinen etäisyys on sopiva (Takala 2005, 40.)

Viittomat rakentuvat viidestä rakenneyksiköistä: käsimuodoista, paikoista, orientaatioista, liikkeistä ja non-manuaalisista elementeistä. Käsimuodolla tarkoitetaan sormien asentoa viittoman tuottamisen aikana ja paikalla tarkoitetaan kohtaa, jossa viittoma tuotetaan. Orientaatiolla tarkoitetaan mihin suuntaan kämmen ja sormet osoittavat viittoman tuottamisen aikana, liike on käden tekemä liike viittoman aikana ja non-manuaalisilla elementeillä tarkoitetaan yleensä viittomiin kuuluvia kasvojen ilmeitä ja suun liikkeitä. (Jantunen 2003, 28.) Non-manuaalisuus pitää sisällään myös koko kehon ja silmien liikkeitä (Rissanen 2006, 26).

Viitotun puheen perusta on puheen ja viittoman samanaikaisuus. Siinä hyödynnetään viittomakielen viittomia, sormiaakkosia, sekä joitakin kieliopillisia rakenteita. (Lauren 2006, 215.) Viittomakielen kieliopillisia rakenteita voivat olla esimerkiksi katse, toisto, osoittaminen ja paikantaminen (Lahtinen 2006, 190). Kuten viittomakielessä, myös viitotussa puheessa katse on tärkeä. Viittomakielissä jumalanpalveluksissa papilla täytyy olla katsekontakti seurakuntaan. Kuuro ja huonokuuloinen ihminen kokee asiat visuaalisesti ja sen takia tunnelmalla on merkitystä. (Kirkkohallitus 2001, 24–25.)

Viitotussa puheessa käytetään sormiaakkosia henkilöiden, paikannimien, sekä niiden sanojen kanssa, joille ei ole vastaavaa viittomaa. Lisäksi sormituksella voidaan erottaa toisistaan kaksi sanaa, joilla on samat viittomat. Huonokuuloiset

ja kuuroutuneet eivät välttämättä hahmota sormitettuja sanoja, minkä vuoksi asiakkaalta täytyy kysyä ennen tulkkaustilannetta, kuinka hän toivoo esimerkiksi nimet tulkattavan. (Lauren 2006, 218.)

Viitottuun puheeseen ei kuulu toisto, mutta toisinaan tulkkaustilanteissa toiston käyttäminen voi selkiyttää viestiä. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun tulkataan pitkää monimutkaista ilmaisua, jolloin ilmauksen alku on voinut unohtua ennen kuin puhuja pääsee ilmauksen loppuun. Viitotussa puheessa ei tarvitse viittoa kaikkea samaan paikkaan, vaan viittomatilaa voidaan hyödyntää viestin selventämiseksi. Paikantaminen on yleensä viitotun ilmaisun selkiyttäjä, eikä kielipillinen tekijä. Tilan käyttö ei tuo välttämättä riittävää informaatiota, joten sen takia on tärkeää muistaa selkeä huulio, sekä huulion näkyvyys. Pään turhaa liikuttelua on syytä välttää. Paikantamista voi käyttää, mutta se on pienimuotoisempaa kuin viittomakielessä. (Lauren 2006, 217–218).

2.2 Huonokuuloiset

Huonokuuloisella henkilöllä on jonkinasteinen kuulonvajaumus (Lauren 2009, 199.) Suomessa on arviolta noin 750 000 henkilöä, joilla on jonkinasteinen kuulon alenema ja heistä arviolta 70 000 henkilöä käyttää kuulokojetta säännöllisesti. (Kuuloliitto ry, 2009a). Vaikeasti huonokuuloisia on noin 10 000. Kuulovammaiseksi määritellään henkilö, jonka kuulonalenema paremmassa korvassa on 20–40 desibeliä ja vaikeasti kuulovammaisella alenema on yli 70 desibeliä. (Lauren 2006, 199–200).

Huonokuuloisia kutsutaan usein väliinputoajiksi. He elävät tavallaan kahden ”maailman” välissä, kuulevien ja kuurojen. Huonokuuloisia on paljon ja ryhmä on erittäin heterogeeninen. Tämän takia heille ei ole muodostunut omaa yhteisöä tai kulttuuria. Huonokuuloiset voidaan ryhmitellä kolmijakoisesti VAVA-ryhmään eli valtaväestöön identifioituneet huonokuuloiset, VIVI-ryhmään eli viittomakielisiksi identifioituneet huonokuuloiset ja KUHU-ryhmään eli kulttuurilliset huonokuuloiset, jotka muodostavat oman itsenäisen ryhmän. (Kalela 2006, 33–49).

Suurinosa huonokuuloisista identifioituu lähes täysin valtaväestöön. He tiedostavat erilaisuutensa, mutta pitävät hyväksytyksi tulemistä tärkeänä, eivätkä halua erottua valtaväestöstä. Kommunikaatio perustuu pääasiallisesti kuuloon ja puheeseen, eikä suurin osa ryhmän jäsenistä osaa tai käytä viitottua puhetta tai muita manuaalisia kommunikointimenetelmiä. VIVI-ryhmään identifioituneet huonokuuloiset muodostavat lähimmät suhteensa kuurojen yhteisön jäseniin ja siksi he ovat identifioituneet myös viittomakielisiksi. VIVI-ryhmään kuuluvat jäsenillä on myös vahva kulttuurinen yhteys kuuroihin ja sen takia kommunikaatio ryhmän jäsenten välillä tapahtuu ensisijaisesti viittomakielellä. Valtaväestön kanssa kommunikaatio tapahtuu kuitenkin puheella. VIVI-ryhmään kuuluvilla on perusta kahdessa eri kulttuurissa. KUHU-ryhmään kuuluvien henkilöiden kommunikaatio perustuu kuuloon ja puheeseen, sekä tilanteesta riippuen viitottuun puheeseen ja viittomakieleen. Ryhmän jäsenten arkinen elämä keskittyy lähinnä valtaväestön keskuuteen, eikä heillä ole juurikaan aktiivisia yhteyksiä kuurojen yhteisöön. KUHU-ryhmään kuuluvat henkilöt ovat kuitenkin jatkuvassa tai säännöllisessä yhteydessä oman ryhmänsä jäseniin. Yhteiset kokemukset, arvot ja vuorovaikutustavat luovat veraistunnetta ja auttavat oman identiteetin rakentamisessa. Ryhmän jäsenet tiedostavat huonokuuloisuuteen liittyvät tekivät ja pitävät tärkeänä välittää tietämystä eteenpäin. (mt., 50–51).

2.3 Kuuroutuneet

Suomessa on noin 3000 kuuroutunutta (Kuuloliitto ry, 2009a). Kuuroutuneella tarkoitetaan henkilöä, joka on puheen oppimisen jälkeen menettänyt kuulonsa (Härmä & Pelkonen 1992). Kuuroutuneen henkilön kuulonalenema on yli 85 desibeliä ja/tai puheenerotuskyky on alle 50 %, jolloin henkilö ei saa selvää puheesta edes kuulokojeen avulla, vaikka kuulisikin erilaisia ääniä. (Lauren 2006, 200).

Kuuroutunut henkilö on oppinut puhekielen kuulonsa avulla ja kommunikoi yleensä täysin ymmärrettävästi puheella. Koska kuuroutuneet eivät kuule omaa puhettaan, heillä saattaa olla muutoksia puheen artikulaatiossa. Kuuroutuminen ei yleensä aiheuta ongelmia puheen tuottamisessa ja itsensä ilmaisemissa,

mutta puheen vastaanottaminen on vaikeaa tai mahdotonta. Kuuroutuneet käyttävät kommunikaatiomenelmänä omaa artikulaatiota, sekä huulilukua. Huulilukua käytetään päivittäin tilanteissa, joissa kommunikoidaan muiden ihmisten kanssa. Huuliluvun tukena voidaan käyttää myös kirjoittamista. Viitotun puheen opiskelu on yleistä, mutta sen käyttö on kuitenkin vähäistä johtuen muun perheen, ystävien ja sukulaisten osaamattomuudesta. Omaisia ei useinkaan saada mukaan viitotun puheen kursseille ja tällöin kuuroutuneet tukeutuvat huulilukuun, sekä puheeseen. (mt., 200–201).

2.4 Aikuiset sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt

Aikuisena sisäkorvaistutteen saaneet ovat vaikeasti huonokuuloisia tai kuuroutuneita. Sisäkorvaistute ei palauta kuuloa ja kun koje on poissa päältä, henkilö on kuuroutunut tai vaikeasti huonokuuloinen, kuten ennen laitteen saantia. (Lauren 2006, 200). Sisäkorvaistute mahdollistaa puheen ja ympäristön äänien kuulemisen. Istute ei tee kuulosta normaalia, jolloin kommunikaation tukena voidaan käyttää huulilukua, kirjoitustulkkausta, viitottua puhetta tai viittomakieltä. (Kuuloliitto ry, 2009b). Suomessa on arviolta 600–700 aikuisia sisäkorvaistutteen käyttäjiä (Sariola 2014.)

3 KÄÄNTÄMINEN

Kääntäminen on ikivanha kulttuurien välinen kanssakäymisen muoto. Kääntämisen lähtökohta on lähdekielellä tuotettu merkityskokonaisuus. Käännettäessä viestin sisältämät merkitykset käännetään toiselle kielelle. (Tommola 2006,11). Kääntämisen keskeinen vaatimus on kielellinen vastaavuus, lingvistinen ekvivalenssi. Sanatarkkuus ei ole aina mahdollista, mutta käännöksen tulisi toteuttaa lähdetekstin viestintarkoitus ja saada aikaan sama vaikutus, jonka lähdeteksti saa aikaan lukijassa. (Tommola 2004, 9-10). Maallikoiden keskuudessa kääntämistä pidetään yleensä hyvin yksinkertaisena toimintana, johon pystyy kuka tahansa, joka vähänkään osaa vierasta kieltä. Kääntäminen on erittäin monimutkainen prosessi, jossa on otettava huomioon paljon erilaisia asioita ja tehtävä jatkuvasti valintoja eri käännösvaihtoehtojen välillä. Kääntäjä joutuu usein ristiriitatilanteeseen, jossa käännökseen ei voida

välittää lähtötekstistä kaikkea minkä haluaisi. (Vehmas-Lehto 1999, 16). Kääntäjän tulee miettiä kohderyhmää, jolle käännös on suunnattu ja mitä varten käännös tehdään. Nämä asiat vaikuttavat käännökseen ja käännösratkaisuihin. Käännöksen tarkoitus on Kaiken kääntämisen ratkaiseva tekijä (Reiss & Vermeer 1986, 55).

3.1 Hengelliset käännökset

Yksi vanhimpia käännöstöitä on ollut Raamatun kääntäminen. Mikael Agricolan sihteeri aloitti Raamatun suomentamisen jo 1530-luvun alussa (Heininen 1999, 7). 1500-luvun uskonpuhdistuksen vuosisadan suuret raamatunkääntäjät ja -selittäjät olivat Erasmus Rotterdamilainen ja Martti Luther. Uskonpuhdistuksen periaatteena oli, että jokaisen on saatava evankeliumi omalla kielellään. Erasmus loi pohjan myöhemmälle Uuden testamentin kääntämiselle ja tutkimiselle. Luther yhdessä työryhmän kanssa sai käännettyä Raamatun kokonaan saksankielelle 1534. (mt., 11–13.)

Kirkko on avoin kaikille ihmisille; iästä, sukupuolesta tai asuinpaikasta riippumatta. Seurakunnan tulee toimia kaikessa niin, ettei ketään syrjitä. Saavutettavuus toteutuu silloin, kun jokainen voi kiinnostuksensa mukaan saada tietoa, kokea yhteyttä ja halutessaan toimia aktiivisesti tai olla muuten osallisena seurakunnassa. Kristinuskossa jokaisella ihmisellä on yhtäläinen arvo ja elämän kunnioitus. Yhdenvertaisuus on moninaisuuden hyväksymistä ja toinen toisensa ainutlaatuisuuden kunnioittamista. Monikanavaisella, tässä tapauksessa viitotulla puheella viestinnällä varmistetaan, että viesti on kaikkien saatavilla. (Suomen ev.lut.kirkko 2012, 6-16.)

Keväällä 1998 kirkolliskokous antoi kirkkohallitukselle tehtäväksi kääntää keskeisiä kristinuskon tekstejä suomalaiselle viittomakielelle. Lokakuussa 1998 perustettiin työryhmä ja projektisihteeri Irma Frondelius aloitti käännöstyönsä marraskuussa 1998. Kirkolliskokous hyväksyi Isä meidän – rukouksen, Herran siunauksen, uskontunnustuksen, kastekäskyn, ehtoollisen asetussanojen ja kymmenen käskyn viittomakieliset käännökset marraskuussa 2001. (Kirkkohallitus 2001, 5.) Myöhemmin suomalaisella viittomakielellä on

käännetty myös muun muassa: Luukkaan evankeliumi (2007), Johanneksen evankeliumi (2011), Evankeliumi-kirja (2009), sekä Pyhiä toimituksia, kuten messu, kaste ja konfirmaatio (2008) (Kirkkohallitus 2006). Mielestäni kuuroilla on oikeus ”kuulla” Jumalan sanaa omalla äidinkielellään kuten kaikilla muillakin ihmisillä.

3.2 Kommunikatiivinen käännösteoria

Vuonna 1964 Eugena A. Nida kehitteli käännösteorian, joka on ensimmäinen kommunikatiivinen käännösteoria. Nidan mukaan käännösprosessi koostuu kolmesta vaiheesta: analyysista, siirrosta ja muotoilusta. Analyysivaiheessa lähtötekstin piirteistä otetaan selvää. Siirtovaihe tapahtuu kääntäjän aivoissa, eikä siitä tiedetä sen takia kovin paljon. Muotoiluvaiheessa teksti muotoillaan tulokielelle tulokielen ehtojen mukaisesti. (Vehmas-Lehto 1999, 54–62). Analyysivaiheessa mietitään esimerkiksi käännöksen ja sen vastaanottajakunnan suhde. Käännöksen toteuttamiskeinot valitaan sen perusteella, että näiden kahden välinen suhde on mahdollisimman hyvä. Käännöksen kieliasusta pyritään tekemään kieliopillisesti oikea, myös luonteva, selkeä, seurattava ja vastaanotettava. (mt., 116). Omissa käännöksissäni tämä tarkoittaa sitä, että käännökseni tulee olla luontevasti toistettavissa. Viittomavalinnat tulee olla sellaisia, että ihmiset pystyvät yhtymään niihin, koska osa teksteistä on yhdessä viitottavia/puhuttavia. Analyysivaiheessa omissa käännöksissäni jouduin miettimään myös yleisesti viittomavalintoja, jotta ne vastaavat mahdollisimman tarkasti tarkoituspää. Siirtovaiheessa tapahtuu itse käännösprosessi. Analyysivaiheessa tehdyistä päätöksistä siirsin käännöksen ensin paperille glossien muodossa, jonka jälkeen muotoiluvaiheessa tuotin käännökset videolle. Glossaamisesta kerron tarkemmin luvussa 6.1. Muotoiluvaiheessa tulokielen ehtoina noudatan työssäni viitotun puheen suosituksia, sekä viitotun kielen käännöksiä.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Ammattikorkeakoulussa tutkimukselliselle opinnäytetyölle on vaihtoehtona toiminnallinen opinnäytetyö. On tärkeää, että opinnäytetyössä yhdistetään

käytännön toteutus ja sen raportointi. Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aika jokin konkreettinen tuote. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-51.) Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena on käännös. Kerron luvussa 5, kuinka hyödynsin menetelmää. Käännökset tulevat näkyville suomen evankelis-luterilaisen kirkon nettisivuille, jossa ne ovat vapaassa käytössä.

Tutkimuskysymys:

1. Minkälaisiin viitotun puheen käännösratkaisuihin uskonnollisten tekstien käännöksissä voi päätyä?

Pohdin työssäni sitä, millaisia käännösratkaisuja tein ja mistä syystä. Mitkä tekijät vaikuttivat ratkaisuhini ja ovatko ne sidoksissa viitotun puheen suosituksiin. Ennen käännösten tekemistä mietin paljon paikantamista ja katseen käyttöä. Haluan paikantaa viittomat JUMALA ja HERRA katseella, mutta mietin sitä, kuinka teen sen peittämättä huuliota. Katseen käyttö antaa tekstiin sävyeron verrattuna siihen, ettei katsetta käytäisi. Ilman katsetta viesti jää kylmäköksi. Mietin myös yksittäisten viittomien merkitystä ja merkityseroja, sekä sitä, mitkä viittomat sopivat parhaiten merkitykseltään käännöksiini. Pohdintoihin tapahtui muutoksia matkan varrella ja lopullisiin käännöksiin valikoitui parhaimmat. Esimerkiksi katseen käyttö pieneni lopullisiin tuotoksiin. Pään liike ei ollut niin suuri, jolloin käännös noudattaa enemmän viitotun puheen suosituksia esimerkiksi huulion kannalta.

5 KÄÄNNÖSPROSESSI

Tässä luvussa kuvaan tekemääni käännöstyötä. Kerron mitä käännöstyö on pitänyt sisällään, mistä se on alkanut ja mihin se on päättynyt. Tuon esille huomioita käännöksiä tehdessä ja tuon esille sitä, millaisiin käännösongelmiin törmäsin prosessin aikana. Kerron myös käännösten kuvauspäivästä Helsingissä.

Ennen käännösprosessin alkua keskustelin työni tilaajatahon yhteyshenkilön Riitta Kuusen kanssa siitä, mille teksteille olisi tarvetta saada käännökset. Minulle valikoitui kolme tekstiä jumalanpalveluksen kaavasta, jotka ovat Herra armahda, Kunnia ja ehtoollisvuorolaulu. Opinnäytetyöni produktissa käännän nämä tekstit viitotulle puheelle ja tukiviittomille. Paula Lind kääntää omassa opinnäytetyönsä produktissa myös kolme kirkollista tekstiä viitotulle puheelle, sekä tukiviittomille. Nämä tekstit ovat Pyhä-hymni, Herran rauha ja Jumalan Karitsa-hymni.

Käännösprosessin alussa tarkastelin käännettäviä tekstejä tarkemmin. Luin niitä ääneen ja mietin niiden syvämerkityksiä. Ennen varsinaista kääntämistä mietin tekstien sanoja ja kuinka ne viitotaan. Tämän jälkeen aloitin tekstien glossaamisen. Viitottu puhe on visuaalinen kommunikaatiomenetelmä, joten sitä ei merkitä kirjallisesti samalla tavalla kuin puhuttuja kieliä. Viittomia merkitään muistiin glosseilla, eli viittoma merkitään puhutun kielen sanoilla suuraakkosin, jotta ne eroavat puhutun kielen sanoista. Glossit kirjoitetaan sanan perusmuodossa. Glossien käytöstä on kirjoitettu ohjeistusta, mutta niiden käyttäminen on varsin kirjavaa. (Savolainen 2000, 192–194.) Tein glossit siten, että itse ymmärrän ne. Glossasin esimerkiksi lauseen ”Herra olkoon teidän kanssanne” HERRA TE KANSSA. Tein jokaisesta tekstistä glossit sekä viitotulle puheelle, että tukiviittomille.

Kuvasimme produktimme Helsingissä 3.3.2016. Kirkkohallitus järjesti meille tilat ja kuvaajan, joten meidän ei tarvinnut huolehtia niistä itse. Näin videoista saatiin oikeanlaiset muun muassa taustan ja laadun suhteen. Videon hyvä laatu on eriarvoisen tärkeää esimerkiksi huulion näkyvyyden kannalta. Taustan on oltava selkeä, ilman häiriötekijöitä, jotta viittomisen katsominen on helppoa. Olimme käyneet käytännön asioita läpi Kuusen kanssa, ennen kuin menimme kuvaamaan. Tarkoituksena oli kuvata käännökset ilman tukipaperia ja kuvaaminen oli mahdollista ottaa uudestaan niin monesti kuin oli tarvetta. Lind viittoi omat tekstinsä ja minä omani. Hyödynsin Helsingissä Kuusen asiantuntijanäkökulmaa, jonka ansiosta muutamiin lopullisiin käännöksiin päätyi eri ratkaisut, mihin olin alun perin itse päätenyt.

6 TULOKSET

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymykseeni ja kerron havaintoja, joita tein käännöksissä tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Tutkimuskysymykseeni on: Minkälaisiin viitotun puheen käännösratkaisuihin uskonnollisten tekstien käännöksissä voi päätyä? Tuloksena on se, että viitotun puheen suosituuksiin ei voida suoranaisesti nojata, sillä käännöksissä tulee ottaa huomioon kohderyhmä, jolle käännös on tarkoitettu, sekä käännösten tarkoitus. Käännösten tarkoituksena on olla helposti perässä toistettavia. Käännettävät tekstit ovat hengellisiä, joten yksittäisten viittomien syvämerkityksen välittäminen on tärkeää. Tilaaajatahon yhteyshenkilö Riitta Kuusi painotti sitä, että hengellisissä teksteissä on karsittu kaikki turhat sanat pois. Sanat ovat merkitykseltään täyttä asiaa, joten viittomavalintojen miettiminen oli erittäin tärkeässä roolissa.

6.1 Viittomavalinnat käännöksissä

Jouduin miettimään yksittäisi viittomia ja niiden merkityksiä. Lauseessa ”Niin on oikein ja arvollista” mietin sanaa ”arvollista”- viittomista. Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan syvämerkitystä (Kuulonhuoltoliitto ry 2001–2004). Mietin käännöksessäni, viitonko sanan ”arvollista” viittomalla ARVOKAS (Suvi suomen viittomakielten verkkosanakirja 2016a). Tällöin viiton sanan kirjaimellisessa merkityksessä vai viittomalla KUNNIA (Suvi suomen viittomakielten verkkosanakirja 2016b), jolloin sanan syvämerkitys välittyy. Ylistyksen kohteena on Jeesuksen koko elämä: syntymä, kärsimys ja kuolema, ylösnousemus ja taivaaseen astuminen (Kirkkohallitus 2009, 9). Käännöksessäni tulin siihen lopputulkokseen, että käännän sanan viittomalla KUNNIA, jolloin syvämerkitys välittyy paremmin.

Käännöksessäni käytän ääntä samanaikaisesti viittomien kanssa. Tämä muodostui haasteeksi monenkin asian kannalta. Viitottua puhetta viitotaan suomen kielen sanajärjestyksen mukaisesti. Tässä yhteydessä viittomien rytmittäminen äänen kanssa oli hankalaa, sillä esimerkiksi ”Kunnia” yleensä

lauletaan, eikä puhuta. Laulaessa vokaalit pidentyvät, mutta puhuttaessa se kuulostaa hassulta. ”Maanpäällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa” oli erityisen hankala äänen kanssa, sillä laulaessa sana ”rakastaa” venytetään todella pitkäksi, mutta puhuttaessa näin ei voi tehdä. Viittomakielisen kirkkokäsikirja käännöstyön aikana on pyritty vuorovaikutukseen käännösten käyttäjien kanssa (Kirkkohallitus 2016). Myös omien käännöksieni yksi tarkoitus on se, että niitä voi viittoa sujuvasti mukana ja näin ollen olen tehnyt käännökset sen mukaan. Opinnäytetyöni toiminallinen osuus sisältää tekstejä, joten on tärkeää, että ne palvelevat kohderyhmää (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51).

Päädyin käännöksissäni erilaisiin ratkaisuihin kuin olin aluksi ajatellut. Valintoihin vaikuttivat työn Kuusen mielipide, sekä oma oppiminen matkan varrella. Ennen ensimmäistä käännöstä ajattelin, että viitotun puheen käännöksissä viiton kaikki sanat paitsi ne, jotka ovat viitotun puheen suositusten vastaisia. Myöhemmin huomasin, ettei kaikkia sanoja tarvitse viittoa sävyn tai turhuuden takia.

Lause ”Herra armahda meitä”, käänsin ensin HERRA ARMAHDA ME. Sain Kuuselta palautetta, ettei sanaa ”me” tarvitse välttämättä kääntää viittomille. Tein korjauksen, jolloin uudistuneessa versiossa viiton pelkästään HERRA ARMAHDA ja sana ”meitä” sanon pelkästään ääneen. Kuvauspäivänä tämä kuitenkin muuttui vielä kerran ja täysin lopullisiin versioihin viitoin HERRA ARMAHDA ME, joka on myös viitotun puheen suositusten mukainen ratkaisu. Ehtoollisvuorolaulussa ensimmäisessä käännösversiossa lauseen ”niin myös sinun henkesi kanssa” käänsin MYÖS SINUN HENKI KANSSA. Lopullisessa versiossa viittoma SINUN on kuitenkin otettu pois ja sana sanotaan vain ääneen. Ratkaisu johtui siitä, ettei sanaa tarvinnut viittoa, sekä siitä, että ilman viittomaa SINUN lause on paljon selkeämpi. Lauseen ”ylennämme sen Herran puoleen” käänsin ensin YLENTÄÄ HERRA PUOLEEN, mutta lopullisessa versiossa sanaa ”puoleen” ei viitota. Sain palautetta opinnäytetyöni tilaajatahon yhteyshenkilöltä Kuuselta ja hänen mielestään ”puoleen” ei tarvitse viittoa. Jälkikäteen ajateltuna ja katsottuna ensimmäisiä käännösversioita hän oli aivan oikeassa. Lause on jotenkin paljon arvokkaampi ja sujuvampi, kun viittoma PUOLEEN lähtee pois. Kunniassa eli ”Kunnia Jumalalle korkeuksissa. Maan

päällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa ” viitoi jokaisen sanan, mutta sain palautetta, että sanat ”korkeuksissa” ja ”joita” voi jättää pois. Palautteen jälkeen hämmästelini hieman, miksi sanaa ”korkeuksissa” ei tarvitse viittoja. Tulini pohdinnoissani siihen tulokseen, että sen viittominen on turhaa kahdesta syystä: käännöksessä on ääni mukana, jolloin viittomaa ei tarvitse ja koska viittomassa JUMALA Jumalan olemassa olo korkeuksissa paikannetaan etukäteen. Sanan ”joita” kohdalla on mielestäni sama efekti kuin sanan ”puoleen” kanssa. Lause on paljon arvokkaampi ilman ”joita” sanaa.

6.2 Kuvauspäivä Helsingissä

Kuvauspäivänä Helsingissä kuvasimme ensin viitotun puheen käännökset ja sen jälkeen tukiviittomakäännökset. Kuvatessa kiinnitimme huomiota katseeseen, äänenkäyttöön ja viittomiin. Omiin käännöksiini tuli muutamia muutoksia, kuten esimerkiksi viitotun puheen käännöksessä Herra armahda. Olin kääntänyt aiempien palautteiden takia lauseen ”Herra armahda meitä” HERRA ARMAHDA, mutta paikan päällä paremmaksi ratkaisuksi tuli HERRA ARMAHDA ME. Onnistuimme viittomaan Lindin kanssa ilman tukipapereita ja suurin osa teksteistä onnistuttiin viittomaan heti ensimmäisellä kerralla siten, että ne kelpasivat lopullisiksi versioiksi. Muistin kaikki tekstini ulkoa ja pystyin tekemään niihin muutoksia vielä paikan päällä.

Kotona harjotellessani huomasin, että puheen ja viittomien yhteensopivuus tuottaa minulle kaikista eniten päänsärkyä. Monet teksteistäni ovat sellaisia, jotka lauletaan, eikä puhuta. Sen takia sanojen rytmittäminen oli joissakin tapauksissa hieman hankalaa. Esimerkiksi lause ”Maanpäällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa” oli kaikista vaikein minulle. Sanaa ”ihmisillä” venytetään laulaessa paljon ja sen puhuminen ääneen oli vaikeaa. En ollut huomannut tätä itse, mutta sain palautetta sanan väärästä painottamisesta. Sanan painotus tulisi olla alussa, mutta omassa puheessani korostin enemmän loppua, jonka seurauksena sana kuulosti ”ihmiSILLÄ”. Jouduimme kuvaamaan tämän käännöksen monesti uudestaan, mutta en ole itse lopputulokseen silti kovin tyytyväinen. Tukiviittomakäännöksissä puheen tempo olisi hyvä olla rauhallinen, sillä viittomat vain tukevat tekstiä. Käännöksessäni joudun puhumaan kuitenkin

aika nopeasti, jottei sana ”ihmisillä” painottuisi väärin. Lopullisessa käännöksessä painotan sanaa ”rauha” enemmän, jotta en miettsi liikaa ”ihmisillä”-sanaa. Lopputuloksena on nopeatempoinen puhe ja rauha-sanalla R-kirjaimen ylikorostuminen.

Olen kuitenkin muuten tyytyväinen lopputulokseen. Tietenkin muutamissa kohdissa olisin voinut miettiä katsetta enemmän, enkä kääntää päätäni niin paljon kuten esimerkiksi käännöksessä Kunnia. Käännän päätäni paljon kohdassa ”Jumalalle korkeuksissa”, jolloin huulio kääntyy myös hieman liikaa sivuun. Tämä johtuu siitä, että mietin liikaa ”ihmisillä”-sanalla oikein painotusta, jonka seurauksena unohdan huulion näkyvyyden tärkeyden. Onnistuin kuitenkin mielestäni viittomien ja äänen yhteensovittamisessa ja suurin osa käännöksistä on rauhallisesti viitottuja ja helposti perässä toistettavia.

6.3 Paikantaminen käännöksissä

Viitotuissa kielissä viittojan edessä on kolmiulotteinen tila, jossa on monia paikkoja. Viittojan keholla tai keho voi olla myös paikka. Suomalaisessa viittomakielessä sidotaan paikkaan se, josta halutaan jatkossa viittoa. Paikkojen avulla keskustelun sisältö selkiytyy, kun kaikkea ei viitota samaan kohtaan eli ”päällekkäin”. Paikkaan sitomisen hyötynä on se, että samaan asiaan voidaan palata myöhemmin. Mikäli viittausuhteita ei tarvita myöhemmin, paikkoja ei perusteta. Paikkojen avulla muodostettavan referentiaalisen eli viittauksellisen kehyksen luomista viitotulle tekstille kutsutaan paikantamiseksi. (Rissanen 1992, 191.)

Viitotussa puheessa käytetään paikantamista eli viittomien sijoittamista tilaan (Kuuloliitto ry. 2009c.) Kuten Sirpa Lauren sanoo (2006) viitotussa puheessa ei tarvitse viittoa kaikkea samaan paikkaan. Paikantaminen on yleensä viitotun ilmaisun selkiyttäjä, eikä kielipillinen tekijä. Paikantamista voi käyttää, mutta se on pienimuotoisempaa kuin viittomakielessä.

Viitotun puheen käännöksiä tehdessäni jouduin miettimään muun muassa sitä, kuinka teen käännökset siten, ettei käännöksiin tule liikaa viittomakielen

elementtejä. Luvussa 2.1 kerroin viitotusta puheesta ja mitä ominaisuuksia siihen kuuluu. Viitotussa puheessa on erittäin tärkeää huulio ja sen näkyvyys. Viittomakieleen kuuluu osoitukset ja paikannukset. Paikantamiseen voidaan käyttää esimerkiksi katsetta ja pään liikettä. Osoitus sisältää usein tiedon tarkoitteen etäisyydestä viittojaan nähden. Paikannettavat tarkoitteet voivat olla sekä konkreettisia esineitä että abstrakteja asioita. (Vivolin-Karén & Alanne 2004, 15.) Katseella voidaan paikantaa viittoma JUMALA, jolloin katse suuntautuu ylös oikealle.

Omissa käänöksissäni sanat Jumala ja Herra esiintyvät usein. Esimerkiksi Herra armahda-lauseessa mietin sitä, kuinka paikannan viittoman HERRA, kuitenkin peittämättä huuliota. Viittoman paikantaminen on tärkeää, mutta viitotussa puheessa huulion näkyminen on yhtä tärkeää, jopa tärkeämpää. Pesosen (1968) tekemän tutkimuksen mukaan vain 52 % suomen kielen yksittäisistä foneemeista pystytään tunnistamaan visuaalisesti (Lonka 2005, 293). Mikäli vain vähän päälle puolet foneemeista voidaan tunnistaa visuaalisesti, on eriarvoisen tärkeää nähdä huulio selvästi ilman häiriötekijöitä. Omassa käänöksessäni tämä tarkoitti sitä, kuinka paljon voin käyttää katsetta. Viittoma HERRA viitotaan oikealle ylös ja katseella paikannetaan viittoma. Tein omassa käänöksessäni ratkaisun siten, että käänän pääätä, mutta vain hieman. Näin sain viittomaan paikannuksen, kuitenkin peittämättä huuliota.

Jouduin pohtimaan huulion näkyvyyttä erityisesti paikantaessa viittomat HERRA, JUMALA, YLENTÄKÄÄ ja KIITTÄKÄÄ. Halusin paikantaa nämä sanat, koska mielestäni sävy olisi eri ilman paikannusta ja vaikutelma olisi kylmempi. Muutenkin omalle viittomatavalleni on ominaista paikantaa asioita. Mietin paikantamista ensin itse, jonka jälkeen kysyin varmistusta vielä Kuuselta. Tulimme yhdessä siihen ratkaisuun, että kyseisissä teksteissä paikantaminen on hyvästä, mutta se on erittäin pientä. Paikantamiseksi riittää jopa pelkkä katse, mutta itse käänän myös pääätä hieman osoitettavan asian suuntaan. Mielestäni tämä korostaa viittoman ydinmerkitystä. Mikäli viittoman KIITTÄKÄÄ kohdalla ei katso sitä, jota kiitetään, vaikutelma on varsin tyyli.

Ehtoollisvuorolaulussa tulee paljon viittomia, joissa on mukana paikannuksia ja osoituksia. Käänöksessäni voin puhua rauhallisesti, jolloin viittomat on helppo

tuottaa ja näin ollen helppo toistaa perässä. Realistisessa tilanteessa näin ei voi kuitenkaan tehdä ja mietin sitä, onko käännökseni liian sekava. Sain palautetta käännöksistäni Kuuselta ja hänen näkemyksensä asiaan oli se, että pään liike ei voi olla viittomakielen kaltainen, mutta esimerkiksi viittomissa JUMALA, HERRA ja TAIVAS sitä voidaan käyttää. Mielestäni katseen käytöllä on myös kunnioittamisen funktio. Katsomalla kunnioitetaan Jumalaa ja Herraa. Jumala on vierellä, eikä tuolla jossain

7 POHDINTA

Tein opinnäytetyöni Kirkkohallituksen Jumalanpalvelus ja yhteiskunta -yksikölle ja tuotokseni menee kaiken kansan nähtäville kirkon sakastisivustolle www.sakasti.evl.fi. Kiinnostuin opinnäytetyön aiheesta siksi, että kyseiselle materiaalille on tarvetta. Minua kiinnosti myös aihe kirkollisten tekstien kääntämisestä. Työssäni keskityin käännösten tekemiseen, sekä viittomavalintojen pohdintaan. Mietin ongelmia, joita kohtasin tehdessäni käännöksiä. Toin myös esille ratkaisuja, joihin päädyin käännöksissäni. Suurimmat ongelmat käännöksissäni oli yksittäiset viittomat ja niiden tuottaminen. Kuinka tuotan viittomat siten, ettei viitotun puheen käännöksessä huulio peity tai millaisia viittomia käytän, jotta merkitys välittyy. Päädyin tekemään pieniä ratkaisuja paikannuksissa, jolloin huulio ei peity. Viittomissa JUMALA ja HERRA katson vain hieman sivulle, jolloin sävyero on huomattava verrattaessa siihen, ettei pää ja katse liikkuisivat ollenkaan. Käännöksissäni käytän viittomia, jotka vastaavat syvämerkityksellisesti, eikä sanallisesti. En käytä viittomaa ARVOKAS lauseessa ”niin on oikein ja arvollista”, sillä silloin viittoman merkitys olisi mennyt väärin. Käytin viittomaa KUNNIA.

Jokainen on ainutlaatuinen. Jumalan silmissä kaikki ovat yhtä arvokkaita. Jokaisella on lupa iloita olemassaolostaan ja olla ylpeä itsestään. Ihmisarvoa ei tarvitse ansaita. Aito ihmisyyys toteutuu yhteydessä muihin. Seurakunta parantaa saavutettavuutta poistamalla liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteitä. Moninaisuus sisältää eri tavoin kommunikoivat ihmiset ja heidän kokemuksensa, sekä eri taustoista tulevat ja eri-ikäiset ihmiset. (Suomen ev.lut.kirkko 2012, 8-12.)

Kirkon arvostavan viestinnän lähtökohtana on lähimmäisenrakkaus, johon kuuluu kunnioitus ja aito vuoropuhelu. Ihmisten ja yhteisöjen erilaiset odotukset ja tarpeet tulee huomioida viestinnässä. Kirkon elämä ja sanoma ovat yhä useammalle ihmiselle vieraita. Tämä vaatii viestijöiltä kuuntelemisen taitoa ja ymmärrettävän kielen käyttöä, jotta vuorovaikutus toteutuu monimuotoisessa yhteiskunnassa. (Kirkkohallitus 2014, 26.)

Tilaajalla oli tavoitteena saada käännökset ennalta mietityistä teksteistä. Kirjallisen osuuden toivottiin käsittelevän viittomavalintoja. Mielestäni työn toteutus onnistui hyvin ja tilaaja sai sitä, mitä halusi. Olen tyytyväinen tekemääni työhön. Opinnäytetyön tekeminen oli mielekästä, eikä käsiteltävä asia ollut liian laaja. Ennen opinnäytetyön aiheen valintaa tärkeimmät kriteerini olivat, että työn aihe olisi mielekäs, jolloin sen tekeminen olisi mukavaa ja että työlle olisi todellista tarvetta. Nämä seikat toteutuivat erittäin hyvin. En ole aiemmin tehnyt näin laajaa työtä ja se hirvitti aluksi erittäin paljon. Vaikeinta oli aloittaa kirjallinen työ, sillä en oikein tiennyt mistä aloittaa. Tämän vaikeuden ylipääsyn jälkeen työn tekeminen on sujunut hyvin ja työ valmistui määrätyssä ajassa.

Suurin motivaationi työni tekemisessä oli se, että viitotulle puheelle ja tukiviittomille on olemassa erittäin vähän hengellistä materiaalia. Halusin olla mukana tuottamassa materiaalia ja sitä kautta tuoda hengellistä materiaalia lähemmäs ihmisiä. Toivon työni edistävän yhdenvertaisuutta, sekä osallisuutta. Toivon, että työni hyödyttäisi viittomakielen tulkkeja, viittomakielen tulkkiopiskelijoita, kuuroutuneiden ja huonokuuloisten ihmisten kanssa työskenteleviä, sekä kyseistä asiakasryhmää.

Jatkoa ajatellen käännöksiä voisi tehdä enemmän. Käännettäviä tekstejä on vaikka kuinka paljon ja niiden kääntäminen olisi tärkeää, jotta saavutettavuus parantuisi entisestään. Kirkollisia tekstejä on käännetty hyvin vähän viitotulle puheelle ja tukiviittomille, minkä takia käännöstyö on vieläkin tärkeämpää.

LÄHTEET

Heininen, Simo 1999. Mikael Agricola raamatun suomentajana. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Huuhtanen, Kristina 2014. Kommunikointi. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. 3. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 12-25.

Härmä, Lea & Pelkonen, Minna 1992. Viitotun puheen oppikirja. Kuulonhuoltoliitto ry.

Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.

Kalela, Esa 2006. Keitä huonokuuloiset oikein ovat? Lähtökohtia huonokuuloisten sosiaalisten identiteetin tutkimukselle. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto ry.

Kirkkohallitus 2001. Sana tulee näkyväksi. Viittomakielisen kirkkokäsikirjan käännöksiä 1. Helsinki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:12

Kirkkohallitus 2006. Viittomakielinen kirkkokäsikirjatyö. Viitattu 22.3.2016 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content4E89E7>

Kirkkohallitus 2009. Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. 3. uudistettu painos. Viitattu 16.3.2016. <http://www.evl.fi/kirkkokasikirja/jp-opas.pdf>

Kirkkohallitus 2014. Kohtaamisen kirkko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Viitattu 16.3.2016. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko.pdf)

Kirkkohallitus 2016. Saavutettavuus - osallisuus, yhdenvertaisuus ja esteettömyys. Viitattu 9.2.2016. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content554434>

Kuuloavain 2015. Sisäkorvaistute. Viitattu 18.4.2016. www.kuuloavain.fi/info/kuulon-kuntoutus/sisakorvaistute/

Kuuloliitto ry 2009a. Huonokuuloisuus yleistyy. Viitattu 28.4.2016.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>

Kuuloliitto ry 2009b. Sisäkorvaistute. Viitattu 28.4.2016.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/sisakorvaistute/>

Kuuloliitto ry 2009c. Viitottu puhe. Viitattu 28.1.2016.

http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/viitottu_puhe/

Kuulonhuoltoliitto ry 2001-2004. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe.

Loppuraportti. Viitattu 9.2.2016.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/materiaalipankki/julkaisut/>

Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus – haasteellista ja vaihtelevaa.

Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä.

Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki:

Finn Lectura, 182-198.

Lappi, Päivi & Malm, Anja 2014. Viitottu puhe ja sormiaakkosviestintä.

Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat

kommunikointimenetelmät Suomessa. 3. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 47.

Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi

Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja

tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 199-220.

Lonka, Eila 2005. Suomen koulutusjärjestelmän pääpiirteet. Teoksessa Eila

Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus.

Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: University Press, 287-304.

Rantala, Liisa & Kuusi, Riitta 2008. Matkalla. Kirkon kuurojentyö 100 vuotta.

Helsinki: Diakonian vuosikirja.

Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. Mitä kääntäminen on: teoriaa ja

käytäntöä. Suom. Pauli Roinila. Helsinki: Oy Gaudeamus ab.

Rissanen, Terhi 1992. Näkökulman vaihtamisesta suomalaisessa

viittomakielessä. Teoksessa Esa Itkonen & Anneli Pajunen & Timo Haukioja

(toim.) Kielitieteen kentän kartoitusta. Turun Yliopiston Suomalaisen ja

yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja, 191-202.

Sariola, Suvi 2014. Potilaan lääkärilehti. Sisäkorvaistutuksesta hyötyä myös aikuiselle. Viitattu 6.2.2016.
http://www.potilaanlaakarilehti.fi/uutiset/sisakorvaistutuksesta-hyotya-myos-aikuiselle/#.VrYk2_mLTIU

Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189-200.

Suomen ev.lut.kirkko 2012. Saavu. Kirkon saavutettavuusohjelma.

Suvi suomen viittomakielten sanakirja 2016a. ARVOKAS Artikkelin numero 1150. Viitattu 27.4.2016.
http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=1150&word_search=arvokas&offset=0&sssf=0&mpw=1

Suvi suomen viittomakielten sanakirja 2016b. KUNNIA Artikkelin numero 206. Viitattu 27.4.2016.
http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=206&word_search=kunnia&offset=0&sssf=0&mpw=1

Takala, Marjatta 2005. Kuulovammaisuus. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura, 25-42.

Tommola, Jorma 2004. Mikä on kääntämisen ja tulkkauksen ydin? Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli, teksti ja kääntäminen. Turku: Turun yliopisto, 9-10.

Tommola, Jorma 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Turku: Turun yliopisto, 9-24.

Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännteoriaan. 2. korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura Ab.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2.painos. Helsinki: Tammi.

Vivolin-Karén Riitta & Alanne Kaisa 2004. Viittomakieli 1. Suomalaista viittomakieltä aikuisopiskelijoille. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

LIITTEET

Herra armahda
 Herra armahda meitä.
 Kristus armahda meitä.
 Herra armahda meitä.

Viitottu puhe

HERRA ARMAHDA
 HERRA ARMAHDA ME
 KRISTUS ARMAHDA ME
 HERRA ARMAHDA ME

Tukiviittomat

HERRA ARMAHDA
 HERRA ARMAHDA meitä
 KRISTUS ARMAHDA meitä
 HERRA ARMAHDA meitä

Ehtoollisvuorolaulu

Herra olkoon teidän kanssanne.
 Niin myös sinun henkesi kanssa.
 Ylentäkää sydämenne.
 Ylennämme sen Herran puoleen.
 Kiitäkäämme Herraa, Jumalaamme.
 Niin on oikein ja arvollista.

Viitottu puhe

HERRA olkoon TE KANSSA
 Niin MYÖS sinun HENKI KANSSA
 YLENTÄÄ SYDÄN
 YLENTÄÄ sen HERRA puoleen
 KIITOS HERRA JUMALA
 Niin on OIKEIN ja ARVOLLISTA

Tukiviittomat

HERRA olkoon teidän KANSSA
 Niin MYÖS sinun HENKI KANSSA
 YLENTÄÄ sydämenne
 YLENTÄÄ sen HERRA puoleen
 KIITOS herraa JUMALA
 Niin on OIKEIN ja ARVOLLISTA

Kunnia Jumalalle korkeuksissa. Maanpäällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa.

Viitottu puhe

KUNNIA JUMALA korkeuksissa
MAANPÄÄLLÄ RAUHA IHMINEN
joita HÄN RAKASTAA

Tukiviittomat

KUNNIA Jumalalle korkeuksissa
Maanpäällä RAUHA ihmisillä
Joita hän RAKASTAA

Viitotun puheen suositukset

5.1 Viitotun puheen työryhmän suositus Viitotun puheen seminaarissa 22.3.2003 julkistettiin Viitotun puheen työryhmän laatimat suositukset. Näiden suositusten toivotaan leviävän viitotun puheen käyttäjien, tulkkien ja opettajien hyödyksi ympäri Suomen. Viitotun puheen suosituksia työstetään ja tarkastetaan sekä niiden levittämistä jatketaan edelleen. Viitottu puhe on huulitaluvun tukimenetelmä. Selkeä huulio on erityisen tärkeä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa. Kaikkia sanoja ei siis viitota. Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä. Minä en kärsi kuunnella sinua (MINÄ+EI+JAKSA+KUUNNELLA+SINÄ) Suositusten merkintäjärjestelmässä ISOLLA kirjoitetut sanat tarkoittavat viittomia. Numerot, esim. OMA-1(minun), OMA- 2(sinun), OMA-3(hänen) tarkoittavat viittoman paikkaa viittomatilassa tai vartalolla Juha Paunun Viito elävästi -kirjan merkintäjärjestelmää mukaillen.

Sormitus - sormitetaan perusmuodossa, jos se sopii lauseen rakenteeseen, tarvittaessa käytetään osoitusta tai sormitetaan sana taivutusmuodossa Minä asun Oulaisissa. (MINÄ+ASUA+sorm.O-U-L-A-I-S-I-S-S-A) Minä asun Maskussa. (MINÄ+ASUA+sorm.M-A-S-K-U) Sormituksessa on pidettävä käsi lähellä suuta, jotta huulio ja käsi näkyvät yhtä aikaa. Käsi ei saa liikkua näkökentän ulkopuolelle.

Yhdyssanat - käytetään viittomakielen mukaisia viittomia, ei sanasta sanaan Isäni on talonmies. (OMA-1+ISÄ+TALONMIES) talonmies viittomakielen mukaisesti, EI TALO+MIES Kuulonhuoltoliitto (HUONOKUULOINEN+LIITTO)

Verbien kieltomuodot - käytetään kieltomuotoja, jolloin lauseeseen voi joskus tulla kaksinkertainen kieltö Minä en todellakaan halua unohtaa sinua koskaan. (MINÄ+EI+TODELLA+EI-HALUTA+UNOHTAA+SINUA+EI-KOSKAAN)

Toteava olla – ei viitota, sanotaan vain huuliolla Minä olen iloinen. (MINÄ+ILOINEN) Minä olin iloinen. (MINÄ+JO+ILOINEN) Jos mennyt aikamuoto ilmenee lauseessa muutoin, imperfektin tunnusta JO ei tarvita.

Omistava olla – käytetään tarvittaessa Onko sinulla lapsia? (OMISTAA+SINÄ+LAPSIxx)

Omistus - OMA-viittoman monikkoon liitetään persoonapronomini tarvittaessa. Minun (OMA-1) sinun (OMA-2) hänen (OMA-3) meidän (OMA-1) teidän (OMA-2) heidän (OMA-3)

Kun lauseessa on possessiivisuffiksi(=omistusliite sanan perässä, esim. autoni, autosi, autonsa, automme, autonne, autonsa), OMA viitotaan ennen pääsanaa. Autoni on todella vanha. (OMA-1+AUTO+TOSI+VANHA)

-isi – viittomaa käytetään tarvittaessa toteavan olla- ja muiden verbien yhteydessä merkityksessä olisi. Olisin iloinen, jos voittaisin Lotossa. (MINÄ+

ISI+ILOINEN+JOS+VOITTAA+LOTTO) Jos voittaisin Lotossa, olisin iloinen.
 (JOS+MINÄ+VOITTAA+LOTTO+ MINÄ+ILOINEN) Haluaisin lähteä kotiin.
 (MINÄ+HALUTA+LÄHTEÄ+KOTIIN) Ei olisi mukava olla tällaisella ilmalla
 ulkona. - Ei olisi. (EI+MUKAVA+ULKONA+TÄLLAINEN+SÄÄ. - EI) Kohteliaassa
 kysymyksessä ”Avaisitko ikkunan?”, riittää kohtelias ilme, ei viitota –isi-viittomaa
 (AVATA+SINÄ+IKKUNA)

Persoonapronomini - viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa, kun
 suomen kielen verbimuoto sisältää persoonan Tulimme kotiin ihan äsken.
 (ME+TULLA+KOTI+ÄSKEN) Juoksen kotiin. (MINÄ+JUOSTA+KOTI)

Kysymys - kysymyslauseeseen kuuluu ilme ja kehon liike sekä osoitus tai
 persoonapronomini. Viittomajärjestys: Juoksetko vai käveletkö?
 (JUOSTA+KÄVELLÄ+SINÄ) Kysymysviittomia käytetään viittomakielen
 mukaisesti. Esim. kellonajasta kysyttäessä, Mihin aikaan tapaamme?
 (KELLO+ME+TAVATA), tai määrästä kysyttäessä, Paljonko sinulla on rahaa?
 (MONTA+SINÄ+OMISTAA+RAHA)

Vahvistavat ilmaukset - viittomakielen mukaiset tai pelkkä huulio Olet todella
 kaunis. (SINÄ+TODELLA+KAUNIS) Minulla on aika paljon rahaa.
 (MINÄ+PALJON+RAHA)

Demonstratiivipronominit (tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne) - osoitetaan tai
 käytetään pelkkää huuliota

Relatiivipronominit (joka, mikä) - käytetään tilanteeseen sopivaa viittomaa tai
 osoittelua - Ei J-KIRJAINTA (Se tyttö, jonka tapasit, oli sisareni.)
 (TYTTÖ,+KUKA+SINÄ+TAVATA+JO,+JO+OMA-1+SISAR) Talossa, jossa
 asuin lapsena, oli vihreä ovi.
 (TALO+OS+MINÄ+ASUA+LAPSI,+OMISTAA+JO+VIHREÄ+OVI) Auto, jonka
 ajattelin ostaa, on liian kallis.
 (AUTO+MINÄ+AJATELLA+OSTAA,+LIIAN+KALLIS)

Kun-sana - viittomakielen mukaisesti, ei käytetä kuvasanakirjan viittomaa 133.8
 Kun olin pieni, asuin maalla.
 (AIKAISEMMIN+MINÄ+PIENI,+MINÄ+ASUA+MAASEUTU) Kun alkaa sataa,
 lähden kotiin. (MYÖHEMMIN+ALKAA+SATAA,+MINÄ+LÄHTEÄ+KOTI)

Vertailu - komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa Tämä
 on vaikein lause. (OS.+VAIKEA-superl.tunnus+LAUSE) Entinen autoni kulki
 nopeammin kuin vanha. (OMA-
 1+AIKAISEMMIN+AUTO+AJAA+NOPEA+kompar.tunnus+VANHA)
 Samanlaisia vertailtaessa kuin=SAMA, poikkeus: Sinä olet yhtä vanha kuin
 minä. (SINÄ+SAMA+VANHA+MINÄ) komparatiivin kanssa KUIN sanotaan vain
 huuliolla Komparatiivissa samoin kuin viittomakielessä komparatiivin tunnuksen
 suunta vaihtuu, kun jotain on vähemmän: halvempi

Ilmeet - käytetään myös viitotussa puheessa, kunhan huulio on selkeä ja
 näkyvissä. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat ymmärtämistä, mutta pelkkä
 ilme ei riitä vaan tarvitaan myös huulio ja mahdollisesti viittoma.

Tilan käyttö - käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotteivat viittomat poistu näkökentästä.

Polysynteettiset viittomat (klassifikaattorit) - käytetään myös viitotussa puheessa Kynät ovat pöydällä rivissä. (KYNÄ+PÖYTÄ+kuvaile etusormella kuinka kynät on aseteltu riviin)

Perfekti (on ollut) Olen juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA)

Pluskvamperfekti (oli ollut) Olin juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA+JO-tarvittaessa)